

הנחיית פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 13.2 – חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לנתיחת גופה	
עדכון אחרון: ט' באדר תשפ"א, 21 בפברואר 2021	16 אוקטובר 1989; 2 ינואר 1994 7 ינואר 2001

13.2 חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לנתיחת גופה

א. התשתית הנורמטיבית:

1. **חוק חקירת סיבות מוות**¹ מסדיר מנגנון של הליך שיפוטי לגילוי מעשי גרם מוות בעבירה, הנוסף על החקירה המשטרתית. וכך קובע סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות (להלן: "החוק"):

"מת אדם ויש יסוד סביר לחשש שסיבת מותו אינה טבעית או שמותו נגרם בעבירה, וכן מת אדם בהיותו נתון במעצר או במאסר או בהיותו מאושפז בבית חולים לחולי נפש או במוסד סגור לילדים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית, רשאי היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, קצין משטרה, רופא או כל אדם מעוניין, לבקש מאת שופט של בית משפט השלום שבתחום שיפוטו אירע המוות או נמצאת הגויה (להלן - שופט חוקר) לחקור בסיבת המוות.

בסעיף זה, 'אדם מעוניין' – בן זוגו של הנפטר, הוריו, הורי הוריו, צאצאיו, אחיו ואחיותיו."

2. בעניין ריצ'יול² עמד הנשיא שמגר על האבחנה בין חקירת סיבות מוות לחקירה המשטרתית:

"תלונה על מעשה עבירה מן הנכון שתוגש, בראש ובראשונה, למשטרה, ויטופל בה בהתאם להוראותיו של חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982. חקירת סיבת המוות איננה חלק מתהליך החקירה המשטרתית. השופט החוקר סיבת המוות גם איננו נמנה על המערכת התביעתית (בג"צ 159/68 [5], בעמ' 781). חקירת סיבת המוות ביוזמת אדם מעוניין מיועדת בעיקרה למקרים יוצאי דופן, כגון אלה שבהם אין - לדעת האדם המעוניין - חקירה נאותה או אין חקירה בכלל, וזאת למרות שנתקיימו יסודותיו של סעיף 19 לחוק...."

בפסק דין זה נקבע אפוא כי חקירת סיבות מוות (להלן: "חס"מ") תתקיים מקום בו בית המשפט סבור כי לא התקיימה חקירה נאותה, או לא התקיימה חקירה בכלל, וכי יש צורך בחקירה כזו. ואולם במקרה שבו המשטרה או התביעה סבורות כי ראוי לקיים חקירה בדבר סיבת מותו של אדם, תתבצע החקירה על ידי המשטרה.

3. סעיף 26 לחוק זה קובע:

"שופט חוקר רשאי, אם הדבר דרוש לבירור סיבת המוות בחקירה לפי סעיף 19, לצוות על בדיקתה או ניתוחה של הגויה על ידי רופא או מומחה אחר, על

¹ חוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח-1958, ס"ח 54.
² בג"ץ 535/89 ריצ'יול נ' כבוד שופט בית-משפט השלום - ד' גרשון, פ"ד מד(1) 441 (1990).

הנחיית פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 13.2 – חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לפתיחת גופה	
עדכון אחרון: ט' באדר תשפ"א, 21 בפברואר 2021	16 אוקטובר 1989; 2 ינואר 1994; 7 ינואר 2001

דחיית הקבורה עד לאחר הבדיקה או הניתוח, או על פתיחת הקבר והוצאת הגוויה לשם ביצוע הבדיקה או הניתוח".

4. סעיף 9 לחוק האנטומיה והפתולוגיה³ קובע:

"חוק זה לא יפגע בהוראות חוק חקירת סיבת מוות, תשי"ח – 1958, אולם שופט חוקר כאמור באותו חוק לא יצווה על ניתוח גוויה אלא אם ראה שיש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה או ברשלנות או בהזנחה, ולאחר שניתנה לאחד מבני המשפחה הודעה על כוונתו לצוות כאמור;..."

5. בעניין **ריצ'וול** נקבע כי:

"כפי שהובהר בפסיקתנו, צו ניתוח לפי סעיף 26 לחוק יכול להינתן רק במסגרת חקירת סיבות מוות, ואף זאת רק בגבולות שהותוו בעקבות חוק האנטומיה והפתולוגיה..."

יש על כן שהמשטרה מבקשת פתיחת חקירה על-ידי השופט, כדי שינתן צו לעריכת ניתוח לאחר המוות. במקרים כגון אלה יכול להסתבר, כי תוצאות הניתוח או תוצאות החקירה המשטרתית הופכות את המשך חקירת סיבת המוות על-ידי השופט למיותרת. כך יכול, למשל, להתברר בעקבות תוצאות הניתוח, כי המוות היה טבעי.

במקרים בהם החקירה נפתחה בעקבות בקשת המשטרה לצו ניתוח, אין לכן טעם והיגיון בהמשך החקירה על-ידי השופט, על אתר, אחרי מתן צו הניתוח, אלא אם ננקטת תחילה יוזמה מפורשת נוספת לחידושה של חקירת סיבת המוות במסגרת מעין שלב שני;"

ב. מדיניות התביעה:

הליך חקירת סיבת מוות:

6. כאמור לעיל, הליך חקירת סיבת מוות לפי חוק חקירת סיבת מוות לא נועד להחליף את חקירת המשטרה, אלא להסדיר הליך שיפוטי ביקורתי שיבטיח כי באותם מקרים בהם יש חשש או חשד שהמוות לא היה טבעי, תתקיים חקירה משטרתית נאותה.⁴

³ חוק האנטומיה והפתולוגיה, תשי"ג – 1953, ס"ח 134.

⁴ ראו גם: חס"מ 398-05-14 לוי נ' **מדינת ישראל**, פורסם בנבו (27.3.2014). בפרשה זו התבקש בית המשפט לחקור את סיבת מותם של 44 קורבנות אסון הכרמל. בית המשפט דחה את הבקשה בקובעו כי "**כשרשויות התביעה כבר ניהלו חקירה בנושא, אין ליצור הליך מקביל שיהווה תחליף לרשויות התביעה ולכן אין להורות במקרים אלו על פתיחת חקירה.**"

הנחיית פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 13.2 – חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לנתיחת גופה	
16 אוקטובר 1989 ; 2 ינואר 1994 ; 7 ינואר 2001	עדכון אחרון: ט' באדר תשפ"א, 21 בפברואר 2021

7. לפיכך, במקרה בו מתקיימת חקירה משטרתית כאמור, או במקרה שבו סבורה התביעה כי לא מתעורר כל צורך לחקור את סיבת מותו של אדם (כי המוות טבעי), או, כי החקירה המשטרתית הייתה נאותה, אין מקום להסכים לבקשת ה"אדם המעוניין", לקיים במקביל או לאחר חקירת המשטרה גם חס"מ על ידי שופט.

8. יחד עם זאת, מקום בו התקבלה בקשת "אדם מעוניין" למינוי שופט חוקר, תהיה התביעה צד להליך ותנחה את גופי החקירה לבצע את פעולות החקירה הנדרשות בהתאם להוראותיו של השופט החוקר.

9. לעניין ייצוג המדינה בהליך חקירת סיבת מוות ראו הנחיה 13.3 להנחיות פרקליט המדינה "ייצוג המדינה בהליך סיבות מוות".

צו לנתיחת גופה:

10. ברוב רובם של המקרים יפתח הליך חס"מ אך ורק לצורך קבלת צו לנתיחת גופה שאת סיבת מותה מבקשת המשטרה לחקור.

11. נתיחת גופה תתבקש רק כאשר יש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה. לפיכך, ככל שנסיבות גילוי הגופה מלמדות על כך שעל פני הדברים אין כל יסוד סביר לחשש כאמור, למשל אם מדובר במוות טבעי שסיבתו ברורה, אזי אין כל טעם לעכב את קבורתה של הגופה. עם זאת, יש לזכור כי החלטה על "שחרור" גופה לקבורה היא החלטה שהיא לרוב בלתי הפיכה ולכן יש לקבלה תוך הפעלת שיקול דעת זהיר. לעיתים, על מנת לוודא שאכן אין יסוד סביר לחשש כאמור, נדרשת בדיקתה של הגופה – בדיקה חיצונית או בדיקה אחרת שאינה באמצעות נתיחה – על ידי רופאי המכון הלאומי לרפואה משפטית, בטרם קבלת החלטה על "שחרור" הגופה לקבורה.

12. בשלב ההחלטה אם יש יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה וכן בשלב ההחלטה אם יש מקום לשלוח את הגופה לצורך עריכת בדיקות במכון לרפואה משפטית או לצורך ביצוע נתיחה – משמשת הפרקליטות כגורם מיעץ לגורמי החקירה, ככל שיש צורך בכך, וזאת לאחר שקילת השיקולים שיפורטו להלן.

13. אם אין התנגדות של קרובי משפחת המנוח,⁵ אזי תיעשה נתיחת הגופה על פי הוראות חוק האנטומיה והפתולוגיה וללא צורך בפתיחת הליך חס"מ. אך אם משפחתו של המנוח מסרבת לנתיחה או שאין למנוח קרובי משפחה – בהתקיים התנאים להגשת בקשה לנתיחת גופה, תגיש המשטרה בקשה לפתיחה בהליך חס"מ לצורך זה בלבד בצירוף בקשה לנתיחת הגופה. בכל

⁵ ר' לעניין זה סעיף 6א לחוק האנטומיה והפתולוגיה, תשי"ג-1953.

הנחיית פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 13.2 – חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לנתיחת גופה	
עדכון אחרון: ט' באדר תשפ"א, 21 בפברואר 2021	16 אוקטובר 1989; 2 ינואר 1994 7 ינואר 2001

מקרה שבו שוקלת המשטרה לפתוח בהליך חס"מ, עליה להתייעץ עם הפרקליטות. התייעצות זו תתועד בכתב.

14. בקשה לנתיחת גופה תוגש אך ורק בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:

- א. נסיבות העניין מלמדות על קיומו של יסוד סביר לחשש שהמוות נגרם בעבירה.
- ב. יש בנתיחת הגופה **כדי לתרום תרומה ממשית** לקידום חקירת סיבת המוות, מנגנון ההמתה או התשתית הראייתית.⁶
- ג. לא ניתן לברר את סיבת המוות או מנגנון ההמתה בדרך שיש בה פגיעה פחותה יותר בכבוד המת (כגון בדיקות לא חודרניות של הגווייה, צילומי CT, בדיקה טוקסיקולוגית וכדומה).⁷

15. החלטה על הגשת בקשה לחס"מ לצורך ניתוח גופה תתקבל לאחר קבלת עמדת רופאי המכון הלאומי לרפואה משפטית באשר להתקיימותם של תנאים ב ו-ג לעיל. אם ניתן לברר את סיבת המוות או מנגנון ההמתה באמצעות נתיחה חלקית, יש להעדיף אפשרות זאת.

16. גם בהתקיים התנאים להגשת חס"מ, בקשה תוגש רק לאחר עריכת איזון בין האינטרס שבבירור סיבת המוות לבין האינטרס של שמירה על כבוד המת. במסגרת זו, ישקלו השיקולים הבאים:

- א. מידת תרומתה של הנתיחה לבירור סיבת המוות, לבירור מנגנון ההמתה או כל תרומה אחרת לתשתית הראייתית. ככל שהתועלת הגלומה בנתיחה זניחה, הנטייה תהיה לא לבקש צו נתיחה.
- ב. חומרת העבירה והסיכוי שנסיבות העניין יצדיקו הגשת כתב אישום בגינה. ככל שהסיכוי שיוגש כתב אישום פוחת, אזי הנטייה תהיה לא לבקש צו נתיחה.

17. החלטה בדבר הגשת בקשה לנתיחת הגופה תתקבל רק לאחר גיבוש תמונת מצב עדכנית על סמך פעולות חקירה, כגון: איסוף ראשוני של עובדות מחשדות והבאת נתונים מזירת העבירה בדבר שאלת קיומו של יסוד סביר לחשש כי המוות אכן נגרם בעבירה. עם זאת, מפאת כבוד המת וחשיבות הבאתו לקבורה במהירות האפשרית, אין להתעכב עם החקירה הראשונית מעבר לזמן סביר וקצר. ככל שיוחלט על הגשת בקשה לחס"מ, נתוני החקירה הראשונית ישמשו את בית המשפט הדן בבקשה.

⁶ בג"ץ 66/81 המפקח הכללי של משטרת ישראל נ' שופט בית-משפט השלום ברמלה מר בייזר ואח', לה (4) 337. בג"ץ 7695/01 ווינטראוב נ' השופט ר' בן יוסף, פ"ד נו(1) 418.
⁷ בג"ץ 754/03 יוסף נ' מינץ, פורסם בנבו (91.7.2003). בג"ץ 3869/07 בני משפחת טויל ורד מזל נ' שפירא, פורסם בנבו (7.5.2007).

הנחיית פרקליט המדינה	
הנחיה מס' 13.2 – חוק חקירת סיבות מוות והגשת בקשה לנתיחת גופה	
עדכון אחרון: ט' באדר תשפ"א, 21 בפברואר 2021	16 אוקטובר 1989 ; 2 ינואר 1994 ; 7 ינואר 2001

18. המשטרה תעדכן את הפרקליטות בדבר תוצאות הליך החס"מ. ככל שהבקשה נדחתה, על הפרקליטות להיות מיודעת על מנת שניתן יהיה לשקול הגשת בקשה לעיכוב ביצוע לצורך הגשת עתירה לבג"צ. ככל שהבקשה התקבלה, על הפרקליטות להיות מיודעת על מנת שתוכל להיערך לאפשרות הגשת עתירה לבג"צ על ידי משפחת המנוח.

19. בהתאם לתוצאות הנתיחה תתקבל ההחלטה אם להמשיך בחקירה המשטרתית אם לאו, ללא צורך להיזקק שוב להליך החס"מ (אלא בנסיבות של פניית "צד מעוניין").